

LAUSUNTO

Asia: VN/12247/2026 Työ- ja elinkeinoministeriön virkapuheenvuoron valmistelu. Työ- ja elinkeinoministeriö, 22.5.2026, Lausuntopalvelu.fi

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=d4c612ac-bc34-4d58-a1ba-32f0c0f286a2>

Suomen ilmastopaneeli

Jyri Seppälä, Lassi Ahlvik, sihteeristö: Marja Salo

TAUSTAA

Työ- ja elinkeinoministeriö valmistautuu tulevaan hallituskauteen ja valmistelee ministeriön virkapuheenvuoroa. Lausuntopyyntöissä kutsutaan jättämään kommentteja TEM:n hallinnonalan strategian kolmeen päätavoitteeseen. Ilmastopaneeli keskittyy lausunnossaan erityisesti ilmastopolitiikan ja -tavoitteiden näkökulmiin. Lausunto on jäsennetty lausuntopyyntöjen rakenteen mukaisesti.

SUOMEN ILMASTOPANEELIN NÄKEMYKSET

Mikä on työ- ja elinkeinoministeriön strategian päätavoitteisiin liittyvä keskeinen haaste tai ongelma, joka tulisi ratkaista seuraavalla hallituskaudella?

Suomen ilmastopaneeli korostaa, että TEM:n strategian kolme kärkeä eli elinkeinoelämän uudistuminen, työllisyys ja osaava työvoima, ja ilmastotavoitteita edistävät puhtaat investoinnit muodostavat kokonaisuuden. Ilmastotavoitteiden kanssa yhteensopiva uudistuminen ja elinvoima edellyttävä strategian osa-alueiden keskinäisiä toimivia kytköksiä. Useat ratkaisut edistävät samanaikaisesti kahta tai kolmea strategian kärkeä.

Haasteet ja ongelmat liittyen elinkeinoelämän uudistumiseen ja alueiden elinvoiman vahvistumiseen

1. **Ongelma / haaste:** Ilmastopolitiikan johdonmukaisuuden tarve

Ratkaisut ongelmaan / haasteeseen: Suomen ilmastopolitiikkaa ohjaa sekä EU:ssa yhdessä sovitut velvoitteet että kansallisen ilmastolain tavoitteet. Johdonmukainen ja ennustettavissa oleva ilmastopolitiikka on yrityksille elinehto, kun ne miettivät uudistumista ja markkinoiden ohjausvaikutuksia. Suomi voi vaikuttaa sekä EU:n ilmastopolitiikan että oman ilmastolakinsa johdonmukaisuuteen ja kunnianhimoon. Lyhytnäköinen oman edun tai poliittisten irtopisteiden tavoittelu murentaa myös yhteistä EU:n ilmastopolitiikkaa ja säätely-ympäristöä, joka on myös useiden puhtaan siirtymän investointipäätösten edellytys (esim. synteettisten eli RFNBO-lentopolttoaineiden valmistus) Suomessa.

2. **Ongelma / haaste:** Liiketoiminnan siirtymä vähäpäästöisyyteen on hidasta

Ratkaisut ongelmaan / haasteeseen: Suomessa pitäisi luopua yritysten tukiratkaisuista, jotka ylläpitävät fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja/tai maakäyttösektorin päästöjä tai/ja nielujuen heikennyksiä. Päätöksenteon pohjaksi tarvitaan vaikutusarvioita ja tietoa eri sektoreille tarvittavista siirtymäaajoista. Ratkaisut ovat käytännössä samat mitä on esitetty jäljempänä kolmannen strategisen kärjen ongelmakohdassa 1 "Säilyttävät tuet eivät luo riittävästi kannusteita ilmastotavoitteita tukevalle talouden uusiutumiselle"

Yritysten uudistumisen tukemisessa ja rahoituksen vaikuttavuuden arvioinnissa tulee huomioida yhteensopivuus ilmastotavoitteiden kanssa. Yritysten tukemisessa ja rahoituksen myöntämisen ehtona tulisi olla kriteeri sille, ettei toiminta heikennä ilmastotavoitteiden saavuttamista. Tämä edellyttää tarvittavien selvitysten laadinnan ohjeistusta ja osaamista niiden riittävyyden arviointiin. Lisäksi vihreää siirtymää edistävien hankkeiden päätöksenteon pohjaksi tulisi selvittää aluetalousvaikutukset.

3. **Ongelma / haaste:** Puhtaan siirtymän demonstraatiohankkeiden tuen ja riskirahoituksen vähäisyys

Ratkaisut ongelmaan / haasteeseen: Uusien puhtaan siirtymän demonstrointien toteutusta tulisi vauhdittaa verohelpotuksin (mukaan lukien tuet) samanaikaisesti, kun niiden tueksi pyrittäisiin kanavoimaan nykyistä paremmin myös EU-rahoitusta. Viranomaisten riittävät resurssit tulisi turvata, jotta julkinen hallinto pystyisi tukemaan yrityksiä EU-rahoituksen saamisessa ja yritysten suunnitteluprosessia. Sama koskee lupaehtojen neuvontapalvelua ja itse lupaprosessin sujuvoittamista. Demonstraatiohankkeiden toteutus ei saisi tapahtua ympäristön tilaa heikentämällä, minkä takia lupaviranomaisten ja tutkimusmaailman tiedon vaihdon prosesseja tulisi vahvistaa lupaehtojen valmistelussa. Sujuva ja ennakoitava lupaprosessi auttaa myös riskirahoituksen saamista.

Haasteet ja ongelmat liittyen työllisyyden kasvuun ja osaavan työvoiman saatavuuden paranemiseen

1. **Ongelma / haaste:** Riittävä osaava työvoima puhtaan siirtymän toteuttamiseksi edellyttää panostuksia

Ratkaisut ongelmaan / haasteeseen: Hiilineutraalin siirtymän vaikutuksia koskevassa selvityksessä (Kuosmanen ym. 2023) tunnistettiin osaamisen kehittäminen keskeiseksi osaksi siirtymää. Osaamistarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan elinkeinoelämän tarpeiden kanssa yhteensopivia kursseja ja muutokoulutuksia. Työperäinen maahanmuutto ja Suomessa opiskelevien ulkomaalaisten integroiminen Suomen työmarkkinoille voi vahvistaa tarvittavaa osaamista.

Haasteet ja ongelmat liittyen siihen, että puhtaat investoinnit edistävät ilmastotavoitteiden saavuttamista

1. **Ongelma / haaste:** Säilyttävät tuet eivät luo riittävästi kannusteita ilmastotavoitteita tukevalle talouden uusiutumiselle.
 - Vähähiilisuuden edistämisen rahoitus ja alhaiset määrärahat haastavat vihreän siirtymän vauhdittamista.
 - Samalla ympäristölle haitalliset tuet, kuten fossiilisten polttoaineiden käyttöön kannustavat verot, hidastavat siirtymää hiilineutraaliin yhteiskuntaan.
 - Säilyttävät tuet eivät luo kannusteita muuttaa liiketoimintamallia raaka-aineen määrän kasvattamisesta tuotteen jalostusarvon nostamiseen, eivätkä mahdollista reilua kilpailuasetelmaa kasvaville yrityksille.

Ratkaisut ongelmaan / haasteeseen: Yritystukia tulisi purkaa sellaisista kohteista, jotka ylläpitävät ilmastolle haitallista toimintaa eivätkä tue siirtymää pois fossiilitaloudesta tai nojaavat metsäbiomassan polttamiseen. Esimerkiksi puun polton verotuen poistaminen tukisi ilmastotavoitteiden saavuttamista ja hillitsisi metsäbiomassan käyttöä energiantuotannossa.

Samanaikaisesti haitallisten tukien purkamisen rinnalla tarvitaan tuen suuntaamista vauhdittamaan ilmastotavoitteita tukevia siirtymiä. Metsätalouden uudistuminen on keskeistä Suomen ilmastotavoitteiden näkökulmasta. Tarvitaan vahvempia kannusteita materiaalihokkuuden parantamiseen, korkeamman jalostusasteen tuotteiden kehittämiseen, uusien innovaatioiden kaupallistamiseen ja niiden teollisen tuotannon edistämiseen. Uusien tuotteiden markkinoillepääsyyn tulee panostaa muun muassa käyttämällä EU:n biotalousstrategian tuomia rahoitusmahdollisuuksia.

Teollisuuden uudistumista ja sitä kautta fossiilisperäisten päästöjen vähentämistä voitaisiin vauhdittaa kohdentamalla päästökauppatuloja vaikuttavasti energiatehokkuusinwestointeihin ja teknologiakehitykseen, osaamisen kehittämiseen ja oikeudenmukaiseen siirtymään. Vähähiilinen talous luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia Suomelle.

Tuen suuntaamista tarvitaan myös siirtymiin, jotka eivät vielä toteudu markkinaehtoisesti. Tästä esimerkki on biogeenisen hiilidioksidin talteenotto (BECCS), sillä nykyisellään tuen taso ei riitä käynnistämään hankkeita ilmastotavoitteiden näkökulmasta riittävällä tahdilla.

2. **Ongelma / haaste:** Ilmastotavoitteiden eteneminen kohdistuu kustannusrasittavuudeltaan eri tavalla eri sektoreille

Ratkaisut ongelmaan / haasteeseen: Eri sektoreiden päästövähennystoimenpiteiden kustannukset tulee arvioida vertailukelpoisella tavalla päätöksenteon pohjaksi. Tätä varten tarvitaan yhteisiä menetelmiä, joilla pystytään arvioimaan kustannukset toimijoille ja valtiolle sekä yhteiskunnan kokonaiskustannuksia. Suomen pitää pystyä myös vaikuttamaan etenkin EU:n 2030 jälkeiseen ilmastopoliittikan arkkitehtuuriin siten, että päästövähennystoimet ja maankäyttösektorin hiilitaseen vahvistamistoimet toteutuvat mahdollisimman hyvin kustannustehokkuusjärjestyksessä.

3. **Ongelma / haaste:** Puhtaan sähkön riittävyys teollisuuden vähähiiliseen siirtymään ja uusien puhtaiden liiketoimintamallien tarpeisiin

Ratkaisut ongelmaan / haasteeseen: Puhtaasta sähköstä on tullut strateginen resurssi, josta kilpailevat niin datakeskukset kuin olemassa olevan teollisuuden uudet vähähiiliset ratkaisut ja uudet teolliset liiketoimintamallit (esim. lentopolttoaineiden valmistus bioperäisestä hiilidioksidista). Näitä koskevassa päätöksenteossa olisi tärkeää pohtia, millä ehdoilla sähköä käytetään ja mitä yhteiskunta saa siitä vastineeksi. Jatkossa eri toimijoille tulisi asettaa ehtoja, jotka ohjaavat niitä toimimaan sähköjärjestelmän kokonaisedun kannalta järkevästi.

Lähdeviitteet:

Kuosmanen, N. (toim.), Kaitila, V., Kuusela, O.-P., Lintunen, J., Maczulskij, T., & Valkonen, T. (2023). Transition to carbon neutrality Implications for productivity, competitiveness and investments. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:62. Valtioneuvoston kanslia. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-019-6>